

die Calvijn humanistische ch dan weer stuk, waarin punten wordt In het mid- de gemeene worden van

lit boek. Nu staat ben om alvijn schrijft dat te kun- leheden stu- zijn tijd, dan dat Dr Breen anderen over verstandiger Engelsch te den van Cal- ar misschien maal ver van Amerika niet iele voorbe- het afwijzen ik verklaren, gelezen.

in Calvijn in- ijn tijd. Daar- ser was dan bracht, in de hooren, waar h en bepaald Dan om de verwerkt. Hij m, die helder ij is gelukkig

oor theologen n het lezen. eederen kring t het zooveel n, de studie,

enschappelijk tiende eeuw. vinisme daar- ezeer Calvijn

F. W. G.

HAP
IK

beloofde ik len loop der v. Chr. werd iet maanjaar en, pl.m. 11 n 365¼ dag. van tijd toe- on vast, dat rikkelmaand) g bleek niet atos in on- ag in. Hierbij gevormd door n 29 dagen, aanden week gebruikte een , een cyclus de en achtste en ingevoegd men 8 maal n. Een jaar dus, dat deze 432 v. Chr. jaar voerde een cyclus dekt, dat na de volle en maanfasen, lit te kunnen hoeveel tijd , nieuwe ma- dat dit tijds- is, maar ge- tijdsverloop onlijk luna- n 365¼ dag. 235 lunaties jna evenveel; de 19 jaren. an 19 jaren, 1 en 7 jaren, wel het 3de, de jaar van (or de over- t hij, na vier en dag liet t gonden let-

teren gegrift in de muren van den tempel van Minerva. Hiervan is afkomstig het zoogenaamde Gulden Getal, in de moderne kalenders gewoonlijk nog opgegeven. 't Gulden getal stelt het rangnummer van een bepaald jaar in een 19-jarigen cyclus voor. Zoo is bijv. het gulden getal voor 1932 XIV, d.w.z. 1932 is het 14de jaar in bovengenoemden cyclus. Bij de bespreking van de Paascheestregeling kom ik hierop nader terug.

Natuurlijk zijn alle bovenstaande berekeningen slechts min of meer goede benaderingen. De verhouding tusschen zonnejaar en lunatie is onmeetbaar en kan dus niet door een verhouding van twee eindige getallen uitgedrukt worden. Elke kalenderregeling, hierboven genoemd, bezit dus slechts een bepaalden graad van nauwkeurigheid en op den langen duur zullen dus de afwijkingen tusschen 't geen op bovenstaande manier berekend werd en de waargenomen verschijnselen (met name de maanfasen) hoe langer hoe grooter worden.

Thans gaan we over tot het bespreken van de Romeinse Kalenderregeling. Van de aller-oudste tijden is weinig bekend. Onder Romulus had het jaar waarschijnlijk 10 maanden (ongeveer 300 dagen) en liep van Maart tot December. Juli en Augustus heetten toen nog Quintilis en Sextilis, d. w.z. de 5de en de 6de maand. September, October, November en December volgden hierop. De namen beteekenden respect. 7de, 8ste, 9de en 10de maand.

Romulus' opvolger, Numa Pompilius bracht eenige hervormingen aan omstreeks 700 v. Chr. Hij trachtte een jaar of beter gezegd een tijdrekening te ontwerpen, die de maanden in overeenstemming bracht met den loop der maan, maar tevens wilde hij een burgerlijk jaar van 365¼ dag invoeren. Hij begon met een jaar van 355 dagen vast te stellen, bestaande uit 12 maanden. De nieuw toegevoegde maanden heetten Januarius en Februarius; de eerste kwam aan 't begin vóór Maart, de laatste aan 't eind na December. Verder moesten er schrikkelmaanden zijn. Om de twee jaar had een jaar niet 12, maar 13 maanden. De extra maand had om de beurt 22 en 23 dagen, zoodat er een cyclus van 4 jaren ontstond, van respect. 355, 377, 355, 378 dagen. De extra maand heette Mercedonius en werd ingelascht tusschen 23 en 24 Februari. Men telde dus 22 Febr., 23 Febr., 1 Mercedonius, 2 Merc. enz. tot 22 of 23 Merc., dan 24 Febr. enz.

Alle maanden hadden een oneven aantal dagen, daar hun bijgehoof de oneven getallen als gelukbrengende beschouwde. Jan. had 29, Maart 31, April 29 dagen enz.

Behalve Februari, de ongeluksmaand, die aan 't eind het jaar besloot met 28 dagen.

Omstreeks 400 v. Chr. werd Februari echter verzet en op de tweede plaats gebracht tusschen Jan. en Maart.

Als men dit narekent, blijkt Numa's kalenderjaar gemiddeld uit 366¼ dag te bestaan, dus 1 dag te lang te zijn. Om zijn ontwerp ingewikkelder te maken werd vastgesteld in de laatste twee 4-jarige perioden van een cyclus van 24 jaren de jaren van 377 en 378 dagen ieder met 6 dagen te verminderen.

Geen wonder, dat een dergelijke gecompliceerde tijdrekening weinig bijval vond bij 't Romeinse volk en daar de priesters, die voor de uitvoering hiervan hadden zorg te dragen, weinig ijver in dit opzicht betoonden, is het te begrijpen, dat door hun nalatigheid en machtsmisbruik, waarbij ze 't jaar willekeurig verkortten en verlengden, op den duur de kalender geheel in de war moest loopen.

J. M. SMORENBURG.

UIT DE BUIENLANDSCHE KERKEN

De actie van de jonggereformeerden in Zwitserland.

VIII.

Vóór ik nu ook weer dit terrein verlaat dat in verband staat met socialen arbeid en inwendige zending, deel ik tot afscheid nog iets mede van het „genootschap Bouwhut“, opvoedingsinrichting voor beton- en cementwerkers enz.“ te Glattbrugg, in de onmiddellijke nabijheid van Zurich. Dit genootschap bestaat sinds het jaar 1927; hoewel toen nog niet onder dezen naam. De schenking Dapples maakte het mogelijk, ook met dezen tak van arbeid een aanvang te maken. Mij viel te beurt met de „Bauhütte“ kennis te maken. Tot nu toe zocht de vereeniging hare leerlingen het liefst te recruteeren uit zulken, die bij ons in aanmerking zouden komen voor een rijksopvoedingsgesticht. Het doel is deze jongens op te leiden tot degelijke werklui; deze opleiding draagt een beslist christelijken en nader gereformeerden geest. Ik heb de eenvoudige inrichting bezocht; de jongens zien werken; hun kamertjes gezien en ontving een uitnemend indruk van het geheel. Ook dit werk ligt in de lijn van het streven van mannen die de arbeiders liefhebben, voor hen leven en werken; die hen kennen, wijl ze onder hen hebben verkeerd, met hen heb-

ben gewerkt om ten hunnen behoeve te kunnen werken. We hebben hier niet te doen met mede-proletariërs, die zoo gauw mogelijk den kiel verwisselen met het jacquet en liever nog met de smoking, maar met zulken die hun „heerenpak“ uittrokken en den kiel aandeden, opdat zij zouden leeren kennen degenen, die zij liefhadden, welke liefde zij niet alleen met woorden, maar ook met de daad jegens malkanderen bewezen. Wilt ge ook van dit „werk“ meer weten, vraag het Bericht van Augustus 1930 aan bij de Geschäftsstelle: Genossenschaft Bauhütte, Flühgasse 56, Zurich 8. Dan kunt ge ook lezen van de uitnemende resultaten. Men heeft van de zijde der werkgevers bijzonder graag de jongens van de „Bauhütte“.

Het ligt als voor de hand, dat deze groep zich niet afzijdig houden kan en wil van de jeugdbeweging. Ook Duitsch-Zwitserland heeft zijn jongelingsbond en deze bond heeft zijn orgaan. Het heet: „Organ für die evangelische Jugend der Deutschen Schweiz“ en draagt tot titel: „Jungschär“, de Jonge Schare. Deze „Jungschär“ gaat met Januari zijn dertienden jaargang in. Het trof mij, dat no. 2, Xlle jaargang opent met een stuk uit Calvijn's Institutie. Ik vond dan ook onder de medewerkers meer dan een bekenden naam uit den kring der jonggereformeerden. Nummer 5 vangt ook al weer aan met een stuk uit Calvijn's Institutie. Eigenlijk zijn dat de eenige nummers die ik van dit orgaan inzag. Derhalve mag ik zeggen: de afleveringen die ik van dit bondsorgaan inzag vingen aan met de weergave van stukken uit Calvijn's Institutie. En zeer gepaste stukken: nummer vijf met wat de Institutie zegt over deemoed. Met terugslag op dezen aanvang komt in deze aflevering een pittig stukje voor van ds R. Grob over „Tweeërlei deemoed“. Het vangt aldus aan: deemoed is een kenmerk van een mensch vervuld van de hoogheid Gods. Aangegepen door de majesteit van God, waarvoor alle menschelijke grootheid zinkt in het stof. Ik ben geringer dan alle deze weldadigheid bewezen aan uw knecht (Gen. 32:10). In nummer 2 van dezen zelfden jaargang schrijft ds Grob over: De nieuwe tijd en hij vangt aldus aan: niet immer is het ouderwetsche goed. Er zijn tijden die iets nieuws brengen dat beter is dan wat tot nu toe was. Dit geldt ook voor den jongen man van onze dagen. Daarop haalt hij even de geschiedenis aan en zegt dat voor een twaalfal jaren als ideaal mensch voor de jongelui gold: de revolutionair, maar dat is anders geworden. Heil allen, zoo eindigt dit stukje, die den nieuwen tijd tegemoet treden! God verlosse hen door Christus, onzen Heer! Hij doe hen wassen in den nieuwen strijd voor Zijn rijk! Hij leide hen allen ten heiligen oorlog en ook U!

Kent onze gereformeerde jongelingsbond deze groep? Of heeft het sollen met Groen's zoo vaak verkeerd toegepast woord: In ons isolement ligt onze kracht, op den bond een verkeerd invloed uitgeoefend? In ieder geval wil ik het adres van dit bondsorgaan geven! Ik weet van nabij hoezeer door velen onder de jongeren gevoeld wordt dat men aansluiten moet en nog eens aansluiten om sterke geleerden te vormen en elkander tot een hand en voet, oog en oor moet zijn. Van anderen leerende, gezegend worden om aldus ten zegen te zijn. De Geschäftsstelle des Bundeskomitee is Zurich, Sihlstrasse 33. Dat voor de redactie: Jb Stutz, Jugendsekretär, Küssnacht, Zurich.

Het ligt voor de hand, dat de jonggereformeerden vooral bekommerd zich betoonen met het oog op het catechetisch onderricht voor de jongeren, en daarom bemoeien zij zich in de eerste plaats, dat de catechismus weer gekend zal worden. Het zevende nummer van de gereformeerde geschriften uitgegeven door de jonggereformeerden is een uitgave van den Heidelberger Catechismus, in tweeërlei formaat, een dunder en een wat goedkooper. Van de goedkoopere uitgave verscheen in 1930 reeds het 5-10 duizendtal en van de duurdere het vierde duizendtal. Ik wil deze uitgaven nog even bekijken. Ze zijn bijzonder goed verzorgd en kunnen eene vergelijking met welke uitgave ook, bij ons in gebruik, glansrijk doorstaan. Dit getuigt voor den geloofsmoed en durf der jonggereformeerden. Ze hebben klaarblijkelijk een sterk geloof in de toekomst. Aan deze nieuwe uitgave is de oude derde ten grondslag gelegd, die in 1563 in de kerkorde van de Phaltz werd opgenomen na tot belijdenisschrift te zijn aangenomen. Veronderde woorden enz. werden vervangen door zulken die nu gangbaar zijn, doch in bijzonder nauwe aansluiting met den zin van den verouderden tekst. Men is daarbij zóó consciëntieus te werk gegaan, dat in twijfelachtige gevallen de oude latijnsche uitgave van 1563 vergeleken werd. Tevens nam men over de bewijspiaatsen uit de Heilige Schrift die in deze oude uitgave voorkomen. Had men met klaarblijkelijke fouten te doen, dan werden die natuurlijk verbeterd. Het gebruikte lettertype is de mooie oude Duitsche letter. Dat hoort er zoo bij! Er is bij deze groep volstrekt geen sprake van navolging van hetgeen ook bij ons wel eens gebeurde, te weten: dat men voor den kop van „De Standaard“, „De Herant“ en ook bij andere drukwerken uit onzen kring afkomstig, dien zoo fijn gesneden ouderwetschen Duitschen lettervorm gebruikte. Dit is iets dat als spontaan gebeurt. Geen archaïsme, doch mede

uit aesthetischen drang, wordt deze vorm gaarne gekozen. Bij ons hoorde men wel eens de eenvoudigen spreken van „Bijbeldruk“. Nog herinner ik me uit mijn prilste jeugd dat een echte „Stämfries“, van wiens familienaam er ook onder onze predikanten gevonden worden, in argwaan de gedachte opperde, dat in de leesoeeningen voor de kinderen op de scholen deze lettervorm niet meer voorkwam opdat ze ouder geworden niet in staat zouden zijn den Bijbel en andere boeken, waren ze met deze letter gedrukt, te kunnen lezen. Ik haal deze herinnering op ten bewijze, dat er, zelfs in den lettervorm welke gekozen wordt, nog wel eens iets spreken kan.

Dit is zeker dat onder ons geen enkele uitgave van den Heidelb. Catechismus in gebruik is, die kan wedijveren met deze.

Dat de jonggereformeerde actie tegenstand ondervindt, spreekt vanzelf. Gaarne kleineert men hun doen en beginsel. Een der onzen vroeg eens aan een der meest genoemde theologen van deutsch-zwitscherschen oorsprong naar deze groep; uit het antwoord van den geleerde bleek, dat hij ze geen invloed toekende. Ouderen smalen en spreken van „Kuyperieren“, ze bedoelen er mede, dat Grob en de zijnen Kuyper kopiëren. Niets is minder waar dan dit kleineerend spreken. Als die godgeleerde richtingen, die ook in ons land nog al een hoog woord voeren, zoozeer van „vreemde smetten“ vrij waren als deze jonggereformeerde Zwitsers, dan zouden ze niet steeds weer met allerlei „neugkeiten“ komen. Over dit laatste spreek ik hier geen oordeel uit, alleen maar wil ik opmerken, dat aan hen wat meer voorzichtigheid niet kwaad zou staan als ze het hebben over „Kuyperieren“. Echter wel hebben ze met de gereformeerden van ons land gemeen, dat ze aanknooping zoeken bij het verleden, wat op eigen bodem is geschied en dus in den goeden zin genomen nationaal bezit is. In het „Vorwort“ antwoordende op de vraag: Hoe is de Heidelberger Catechismus ontstaan, wordt opgemerkt dat de Heidelberger Catechismus, met de Helvetische belijdenis van 1562, en de Leerregels van Dordrecht, het belangrijkste belijdenisschrift der gereformeerde kerken is. Hier staat in dit voorwoord een kleine fout; de Synode van Dordt wordt in 1614 gesteld; dat is eerder een druk- dan een schrijffout, de 4 van veertien gelijk zooveel op een 9. Het „Vorwort“ vestigt op vier zaken de aandacht. Twee vragen worden beantwoord: hoe de Catechismus ontstond en tot wie hij zich richt; voor wie is hij bestemd? Hij is een belijdenisschrift. Ergo is hij een boek voor het leven. Juist daarom noodig voor het onderwijs aan de catechisanten te geven om ze voor te bereiden en te leiden tot de openbare belijdenis. Verder wijl de Catechismus steeds weer leidt tot de Schrift diene hij voor de huiselijke godsdienstoeffening en hij biedt zeer stichtelijke lectuur voor het persoonlijk leven. In een derde woord vooraf wordt er op gewezen, dat die oude Catechismus zulke duidelijke antwoorden geeft op nieuwe vragen, op vragen van den dag, van den nieuwen tijd. In het vierde woord wordt nog iets over den tekst gezegd en beweerd dat in kerken die wahrhaft gereformeerde kerken zijn de Catechismus ook nu nog, als voor vierhonderd jaar, in afzonderlijke Catechismuspredikatiën van Zondag tot Zondag wordt behandeld. Het wijst nog op het bijzonder nut van zulk een onderricht en prediking; op de bijzondere kracht, die daarin schuilt, zoowel voor het persoonlijk leven als voor dat der gemeente. Nu ik dit voorwoord voor deze uitgave heb gelezen kan het mij niet meer verwonderen, dat wij het verblijdend bericht lezen, dat reeds in een mooi aantal kerken in het kanton Zurich de Catechismusprediking weer in gebruik is gekomen. Daar voeg ik nog een tweede opmerkelijk bericht aan toe en wel uit het kanton Bern. Enkele gemeenten in dit zoo vrijzinnig kanton wenschen niet anders dan psalmen in hun godsdienstoeffening te zingen en opdat zij dit zoo goed mogelijk zullen kunnen, oefenen ze zich in het „psalmzingen“ in psalmavonden.

G. KEIZER.

PERSSCHOUW

Kwestie-Ubbink.

Ons overzicht vervolgend, citeeren we eerst Docent Wiase, chr. gerof., uit „De Wekker“. Deze merkt op:

Deze „Nieuwe Belijdenis“ lijkt mij meer „modern“ dan nieuw. Ik vind er allerlei allang veroordeelde zienswijzen in. Ik geloof, dat Dr Ubbink eigenlijk, als hij zich zelf eens goed analyseert, en als hij dus dóórdenken, dóórredeneeren, en dóórconcludeeren durft, dat hij dan ten slotte zou moeten zeggen: ik ben eigenlijk voor: heelemaal geen belijdenis, want dat is toch het eindkantoer (of 't begin?) van zijn subjectivistische beschouwingen. Afgedacht nog van de ongereformeerde, ja ik geloof onschrijftuurlijke en onkerkelijke stellingen en uitspraken die we overal in zijn boek vinden, lijkt mij deze nieuwe belijdenisproeve ondeugdelijk en onbruikbaar, omdat zij slechts vertolkt (voor hoe lang?) de privé opvatting van hetgeen iemand persoonlijk in eigen subject heeft

(ik geloof eerlijk) voelen groeien. Daar smeedt men geen gouden ketenen van belijdenisschriften uit. Daar bouwt men ook geen kerken op.

Moge de schrijver licht ontvangen om het met zijn broeders waar eens te worden. Ik geloof, dat het dikke boek niet veel zal nalaten. 't Is een zware steen die een groote kring beschrijft op het water-vlak, een vrij flinken pion laat hooren, maar m.i. spoedig weggezonden op den bodem zal liggen. Heel rustig.

De H. J. Heida vervolgt in zijn kerkbode; hij geeft Dr U.'s meening aldus weer:

Zoo wordt al het uitwendige belemmering, hindernis, verblinding. Alleen het inwendige, zintuigelijk niet waarneembare, is de waarheid als Goddelijke werkelijkheid.

Dat, zooals hij zegt, persoonlijk voor eeuwig uit God geboren zijn, beslist over alles.

Weinu, wie dat kent, is dienaar des Woords.

Wie dat gezien en ontmoet heeft, die moet spreken, getuigen overal.

Zulk een profeet, die God gezien heeft in het heilige der heiligen, behoort niet, gelijk de Dordtsche Kerken-ordening dat regelt, onder controle van ouderlingen of wie ook gesteld te worden. Dat ware de herders stellen onder de schapen.

Hiertegenover merkt De Heida dan op:

Deze zienwijze is slechts een openbaring van de grondfout van alle subjectivisme; zij is de oude, gevaarlijke, revolutionaire omzetting van het subject, van den mensch, tegenover het bestel en de openbaring Gods.

Onder den schijn van geestelijk-zijn en geestelijk-spreken is er hier een werken naar en in het vleesch.

Het is dezelfde grondwaling, die niet voor de eerste keer in de Gereformeerde Kerken in Nederland openbaar wordt en haar tot in de fundamenten toe bedreigt, n.l. het onafhankelijk verklaren des menschen tegenover de openbaring Gods.

Of dat nu gebeurt onder den schijn van het eeren van het subject, van het gemoedsleven des menschen, 't zij onder het bedeksel, dat de persoonlijkheid tot meer ontwikkeling moet komen of ook met de stelling voor oogen, dat religie allereerst een zaak is van gevoel of ten laatste onder het vigeblad, dat de Kerken toch zich hebben te wachten voor het intellectualisme, het doet alles niets terzake.

Het is de aloude kwestie, dat hierbij tegenover God en Zijn weg, de eigenwillige weg des menschen gezet wordt, dat hierbij niet de minste waarborg overblijft, dat hierbij van eenig werk des Heiligen Geestes sprake is.

Hier hebben wij te doen met een mystiek, die valsche mag heeten evengoed als wij spreken van valsche religie tegenover de ware naar Gods Woord.

Het bezwaar, dat wij, omdat wij de belijdenis achten als grondslag van samenleving in het midden der wereld, ons zouden overgeven aan intellectualisme en dat wij daarmee zouden getuigen, dat de belijdenis is DE waarheid, is slechts bedriegelijke schijn.

Inzake de kwestie van het al-of-niet-geoorloofd-zijn der publicatie merkt De De Bondt (in aansluiting aan Dr Dijk's, door ons geciteerde, historische herinneringen) in de „Leidsche Kb.” op:

Maar bovendien blijkt uit wat Dr Dijk hier schrijft, dat de Synode allermint aan Dr Ubink gevraagd heeft een „Nieuwe Belijdenis” te concipieren, maar eenvoudig aan te geven: wat verstaat ge onder die nieuwe strooming?

In elk geval is duidelijk, dat, wat Dr Ubink ook meende als antwoord op dit schrijven van de Synode te moeten uiteenzetten, dit gericht moet zijn aan de Synode.

Voor al wat Dr Ubink wilde publiceren, bleef gelden het door hem geteekende formulier.

Eindelijk nog wat De Buskes schrijft — in vervolg op vroegere mededeelingen — in „Woord en Geest”:

Uit betrouwbare bron verneem ik, dat Dr R. J. van der Weerd wel degelijk tegen de schorsing van Dr Ubink gestemd heeft en dat dit tegen ook als legn was bedoeld.

Tenslotte schrijft ook „De Rotterdammer” in een overzicht van het kerkelijk leven gedurende 1931:

Opmerkelijk is in dit verband een uitspraak van de Roomsche „Maasbode”: „Ook wie niet Gereformeerd is, maar den ernst beseft, waarmee deze menschen hun kerkelijke aangelegenheden behandelen, voelt het pijnlijke van dit religieus conflict”.

Is zulk een conflict pijnlijk, het levensbestaan van een Kerk eischt de handhaving harer Belijdenis.

Het doet goed, dezen laatste zin hier te lezen. Want hij spreekt waarheid; en is dus DAAROM o.m. „interkerkelijk”.

Wat inzake vredesactie mogelijk of onmogelijk is?

De Buskes bespreekt in „Woord en Geest” een brochure van De Graaf inzake de oorlogs-kwestie. Ik stel voorop, dat ik De G.'s brochure nog niet heb gelezen. Over bepaalde onderdelen kan er dus verschil tusschen hem en mij zijn. Maar als De Buskes opmerkt:

voor enkele jaren was het nog volstrekt ondenkbaar, dat zulke beschouwingen gegeven zouden worden door een Amsterdamschen Gereformeerde predikant. Wie ook maar iets afweet van wat er in de oude Gereformeerde Kerken omgaat, beseft wat de verschijning van dit geschrift beteekent

dan zou ik erop willen wijzen, dat het gevaarlijk is zulke „onmogelijkheden” te stellen. Want als ik De Buskes goed begrijp, dan heeft wat De Graaf zegt gedeeltelijk denzelfden inhoud, als hetgeen ik in Delft eens sprak, toen ik daar nog predikant was. Ik heb geen

reden, om aan te nemen, dat, wat in Delft mogelijk was, in Amsterdam onmogelijk zou zijn. Het was nog vóór „Woord en Geest” bestond. Wat ik in Delft heb gezegd, zou ik nog handhaven, en toch ben ik heel sterk tegen de vredesactie, gelijk ze „daadwerkelijk” gepropageerd wordt, in den laatste tijd.

Ook hier blijkt m.i. al weer, dat men, om wat te kunnen met elkaar, beginnen moet met op goeden grondslag saam te komen. Men behoeft het nog niet met elkaar eens te zijn, als men maar niet het heterogene homogeen noemt. Want dan kan men zich niet meer „oriënteren”, en praat in de ruimte.

Niet voor ons plezier op de wereld.

Marnix schrijft in de „Gron. K.bode”:

gij weet wel, hoe het gaat als men in onzen tijd tegen allerlei dingen, die ons geslacht bekoren, ingaat. Daar beleef niemand genoeg van. Men kruipt veel booze gezichten te zien en veel booze woorden te hooren.

Maar ik denk dan maar aan hetgeen Dr Colijn eens tegen mij zeide, toen ik opmerkte, als wij dat doen, daar zullen wij geen plezier van beleven. Hij antwoordde: wij zijn ook niet voor ons plezier in de wereld. En zoo is het.

Volmaakt mee eens.

De uitverkiezing, en de leertucht.

Het „Algemeen Weekblad” (ethisch, zullen we maar blijven zeggen, al heeft het blad er zelf een beetje bezwaar tegen, naar ik lees) schrijft onder „Oog en Oor”:

Zoo dikwijls men iets over het vraagstuk der Kerk leest, kan men er ook bijna zeker van zijn iets tegen te komen, waarbij een mensch alles voor de oogen begint te draaien.

Lotgenooten, voor dezen keer.

Vooris:

Dit trof ons opnieuw in een rede over „De Kerk in haar nood”, die onlangs op een onzer groote kerkelijke vergaderingen is gehouden. Spreker was De G. Uitgever Veenman.

Lees maar eens bladzijde 6. Uitdrukkelijk verzekert de spreker daar, dat hij leertucht wil. Verder zegt hij, dat degenen die meenen dat alleen hun die Christus als den gezondene belijden een plaats in de kerk toekomt, zich schuldig maken aan individualisme en hoogmoed. Het is immers niet duidelijk waar men het recht aan ontleent, om aan de hand van dezen maatstaf te beslissen! Neen, wij moeten het niet wagen — nu komt het — „met deze uitverkiezing door menschen maar met de uitverkiezing Gods: God, die uit het ganse menschelijke geslacht zich een gemeente ten eeuwig leven heeft verkoren”.

Toen wij dit lezen, hadden wij een gevoel rond te tasten in Egyptische duisternis. Allereerst dit. Men wil leertucht. Best! Tegelijk wil men het wagen met de uitverkiezing van God ten eeuwig leven. De schrijver zou zich zeer aan ons verplichten, als hij ons eens wil duidelijk maken, hoe hij, als er straks een geval van leertucht is, deze twee gegevens denkt te verbinden, zonder een maatstaf te stellen die op de een of andere wijze door eigen keuze is bepaald.

Hier strijdt men, vraagt men, op een punt, waarop de Gereformeerde dogmatiek reeds jaren en eeuwen geleden antwoord heeft gegeven, tusschen Scylla en Charydis heenvarend.

Natuurlijk laat ik buiten bespreking de vraag, of de brochureschrijver het verband tusschen uitverkiezing en leertucht inderdaad zoo stelt, als hier schijnt te worden aangenomen.

Dr Wumkes over Prof. Greydanus, de Statenvertaling, de Friesche bijbelvertaling.

In het „Algemeen Weekblad” schrijft de uit de Friesche taalbeweging bekende Dr W. A. Wumkes iets over het rythme in de taal, b.v. van den Bijbel, in bepaalde gedeelten. Als voorbeeld geeft hij de eerste verzen van het scheppingsverhaal:

Beresajyt hará Elohim eet hassjamájym weóet haárets

Wehárets hajetah tóhoe wabóhoe.

Wechósjek al-pené tehoóm

Weróesg Elohim merachófet al-pené hammájym.

Wajjómer Elohim jéhi oor

Wajjéhi-oor.

Wajjar Elohim et-haóor ki-toób

Wajjabdeél Elohim heen haóor oebeen hachósjek.

Wajjikra Elohim laóor jóóm

Welachósjek kará lajeláh.

Wajjéhi éreb wajjéhi! bóker jóóm echád.

Dr Wumkes merkt vervolgens op:

Ook al verstaat men geen letter Hebreeuwsch, de taalmuziek van deze Godswoorden wordt hier ook voor den ongeletterde openbaar.

De laatste Nederlandsche vertalingen hebben zich echter aan de majesteit van het rythme in deze verzen ernstig bezondigd.

Prof. Obbink laat de beide lidwoorden in vs 1 geheel weg. Prof. Böhl zet het klankrijke, plastische tóhoe wabóhoe over met één woord baaierd. Ieder voelt het enorme verlies. Beide hebben in vs 2 het tekenende al-pené door het simpele op, in vs 3 het prachtige wajjómer weergegeven door het stijve: Toen aprak God. Niet minder heeft het rythme geleden in hun koud God scheide de licht van de duisternis, (vs 4). De Statenvertaling spant hier verre de kroon, al verwaarloost zij de klankmaat van het mooie participium in vs 2.

Hierna geeft Dr W. enkele opmerkingen ten beste met

het oog op een komende Bijbelvertaling. Het zal onze lezers, ook buiten Friesland, wel interesseeren:

Nu mijn overzetting van het Nieuwe Testament in de Friesche taal persklaar ligt en door het Nederlandsche Bijbelgenootschap zal worden uitgegeven, mag ik op grond van eigen ervaring wel een wenk geven, die aan de nieuwe Nederlandsche vertaling ten goede kan komen. Het Kristlik Frysk Selskip, dat de verantwoordelijkheid van de Friesche vertaling op zich nam, heeft terstond het wijze besluit genomen om in de commissie van revisoren naast den bevoegden taalkenner Prof. S. Greydanus te Kampen te benoemen twee ongeleerde, maar bijbelvaste mannen, die het leekenelement der Friesche kerken vertegenwoordigen, den landbouwer M. S. E. Visser te Britsum en den gaardener A. M. Wijbenga te Nlawier. En ik mag zeggen, dat dit de Friesche vertaling ongemeen ten goede is gekomen met het oog op het voorlezen in huis en kerk. Met dien faktor houde men bovenal rekening. Rythme en klank zijn de schoonste siertaden van onze onvolprezen Statenvertaling. En juist het eenvoudige volk heeft daarvoor meer gevoel dan het geletterde. Nooit heb ik de klankgolven der Statenvertaling schooner hooren uitdragen dan door den timmermansnecht-voorzitter Jelle Drost in de kerk te Joure. Met de nieuwe vertalingen ware hem dit stellig niet mogelijk geweest. Als met het rythme van het oorspronkelijk geen rekening wordt gehouden, tast men het wezen en de ziel van het godlijk Woord aan, en vrees ik voor mislukking.

Ten besluite waag ik mij aan een vertaling van Genesis 1:1—5 in het Friesch, om mijn kritiek een opbouwend karakter te geven, en tevens te doen zien, dat met deze taal vaak meer te bereiken is dan met de officiële rijkstaal.

Yn it oanhjigjn skoop God de himelen en de ierde, En de ierde wier woastens en wyldens.

En tsjusternis laoi op it flak fen de djipte.

En de Gaast fen God wier Sweevjende op it flak fen de wetters.

En God sei: Dêr sij ljocht!

En dêr waard ljocht.

En God seach it ljocht, dat it goed wier,

En God makke skieding bitwischen it ljocht en bitwischen de tsjusternis.

En God neamde it ljocht dei,

En de tsjusternis neamde Hy nacht.

En it waard joun en it waard moarn, de earste dei.

„De Wekker”, de geref. predikanten van Aalten, en Hendrik de Cock. Waar kan De Cock terecht?

Het loopt naar 1934, en dan zullen de christelijke-gereformeerden over Hendrik De Cock vele schoone woorden zeggen. En verklaren, dat zijn geest bij hen is, niet bij ons. Daarom is het van betekenis, nog eens terug te komen op het catechisatieboekje van de predikanten der Geref. Kerk van Aalten: De Delleman, schrijver van de door „De Wekker” bestreden coupure uit het boekje, en De Gerritsma, met De D. auteur van dit boekje. Men weet, dat „De Wekker” (Docent Van der Schuit) het boekje bestreden had, en wat De Delleman hierop geantwoord had. Thans komt „De Wekker” daar weer op terug. Gansch merkwaardig. Want, hoewel het boekje uitdrukkelijk onderscheid maakt tusschen volwassenen en kinderen, schrijft „De Wekker” onverfroren:

De redeneering is hier: wat van de volwassenen geldt, geldt ook van de kinderen. Ei zoo!

Ik meende, dat wij nog altijd hebben een formulier voor volwassenen en één voor de kinderen.

En dan wordt dáárop verder doorgeredeneerd. Zoo ontduikt de schrijver natuurlijk weer de kwestie, en strijdt tegen anderen, dan die hij noemt. Dezelfde methode, als onlangs tegenover De Lindeboom gevolgd werd, (toen getracht werd, af te komen van het feit, dat de oude Brakel zei, wat „De Wekker” verbóód te zeggen).

Ernstiger wordt het, als „De Wekker” handelt over de betekenis der uitdrukking: „In Christus geheiligd” (eerste doopvraag):

Dat dit „In Christus geheiligd” niet stelt een subjectieve „geestelijke vernieuwing”, leert de Heilige Schrift uitdrukkelijk. Dit nu is voor elken gereformeerden belijder van veel grooter waarde dan het woord van welken godgeleerde uit vroeger of later tijd.

En dan volgt aan het slot deze suggestieve vraag:

Kan De Delleman en met hem de Gereformeerde Kerken, wel zeggen tot het zaad des verbonds wat Jezus zegt tot Nicodemus: Gijlieden moet wederom geboren worden? Kunnen zij dat en eerlijk blijven? Kunnen zij dat en tegelijk het zaad houden voor wedergeboren en in Christus geheiligd?

Juist door hier „de Gereformeerde KERKEN” te noemen, wordt de indruk gewekt, alsof in het ééne kerkverband slechts plaats is voor de ééne, in het andere allen voor de andere exegese van het „In Christus geheiligd”. Deze indruk nu moet weg. Want zij maakt scheiding daar, waar ik eenheid blijf zoeken. „De Wekker” beroept zich, nota bene, zelf op Ravinek; — was die niet lid der Gereformeerde Kerken? Vooris wordt bij ons op historisch-wetenschappelijke gronden beweerd, dat de uitdrukking oorspronkelijk bedoelde de z.g. „subjectieve” heiligheid. Dat is dus louter een kwestie van wetenschap; iets anders dan persoonlijk inzicht, of kerkelijke belijdenis.

Als „De Wekker” nu van De Delleman's opvatting (waarin hij, volgens historisch onderzoek, aan de „vadersen” zich aansluit) een scheidings-grond tusschen

(twee KERK

lezers, dan

herinneren

Het was

kerken vo

„De Bazu

Wekker”

Synode va

Gereforme

ook een c

Bazuin”,

Wanne

Hendr

h. leerst.

GEKEU

1836,

ligd

verbonds

met ui

TING v

lid ma

kracht

geval

doper

smoede

vineyt u

deren

reken

die van

van zij

t: 15”,

ik her

wannu

staat m

De Co

gepas

Maar „

nomine

Nu trof

van „De

De Cock

„De v

keerd,

schaa

Ontw. v

leden w

„en

Paul

uitdri

den v

volen.

Dan

een pur

Maar e

Immers:

Waa

zijn sel

komr

gang te

hetoj

“““

Paul

tig uit

den wo

de H.

migen

gendeel

tighe

wijze,

door it

meeste

etingt

gegever

de Gen

hen, d

Hieraan

Men

Redact

Cock a

die De

haaf

het o

Wat i

neemt,

als AA

Maar a

den an

Neen

elkaar

telijk

achtig

een vo

en een

penvoe

aan b

Cock te

en Jod

Het is

dingen z

ter rectifi

waar is

De Dellen

noemt, tw

heeft mo

rusten, of

ben: ik t

houdt.

Samenwe

met zijn b

dan De

Wekker”

hebben, b

aan zijn

1934 op

Het zal onze
eeren:

Testament in
Nederland-
even, mag ik
ik geven, die
en goede kan
de verant-
op zich nam,
in om in de
oegden taal-
te benoemen
nen, die het
genwoordigen,
tsam en den
. En ik mag
ingemeen ten
voorlezen in
men bovenal
oonste siera-
ng. En juist
er gevoel dan
n der Staten-
n door den
n de kerk te
em dit stellig
hine van het
houden, tast
t Woord aan,

vertaling van
n kritiek een
te doen zien,
n is dan met

en de derde,
s.

ijpte.
op it flak fan
de wetters.

r,
jocht en
de tasterais.

de eerste dei.
Hikanten van
t. Waar kan

e christelijke-
vele schoone
est bij hen is,
nis, nog eens
de predikan-
nan, schrijver
apure uit het
an dit boekje.
i der Schuit)
lleman hierop
r" daar weer
wel het boekje
schen volwas-
unvervroren:
volwassenen
oo!
een formulier
ideren.

edeneerd. Zoo
e kwestie, en
ezelfde metho-
gevolgd werd,
et feit, dat de
ód te zeggen).
handelt over
tus geheiligd"

stelt een sub-
rt de Heilige
elken gerefor-
arde dan het
er of later tijd.
love vraag:

Gereformeerde
verbonds wat
noet wederom
erlijk blijven?
l houden voor

KERKEN" te
in het ééne

, in het andere
n Christus ge-
ant zij maakt
ken. De Wék-
vinck; — was
oorts wordt bij
elijke gron-
pronkelijk
i. Dat is dus
s anders dan

an's opvatting
t, aan de „va-
grond tusschen

twee KERKEN helpt maken voor niet-onderscheidende
lezers, dan wordt het tijd, terwille van die lezers, te
herinneren aan een oud geval.

Het was in 1929, dat ik — teneinde de eenheid der
kerken voor goedwillenden te helpen bevorderen — in
„De Bazuin" breed een kwestie behandelde, die „De
Wekker" hoogelijk interesseerde: de vraag n.l., of de
Synode van 1837 niet precies hetzelfde leerde, als de
Gereformeerde Kerken in 1905 deden? Daarbij gaf ik
ook een citaat uit Hendrik De Cock. Ik schreef („De
Bazuin", 10 Mei 1929):

Wanneer men dan ten overvloede nog leest van
Hendrik de Cock zelf (Wederl. Besch. en Antw. v.
h. leerst. d. H. Doops, 1837, in een KERKELIJK GOED-
GEKEURD geschrift, zie daarover weer de acta van
1836, bl. 21), deze uitspraak, dat de term: „geheil-
ligd" in de EERSTE doopvraag de „betrekkelijke
verbondsheiligheid en lidmaatschap bedoelt", „niet
met uitsluiting echter, MAAR MET INSLOT-
TING van de ware heiligheid en het ware
lidmaatschap, voortkomende uit Gods
krachtig TOEGEPASTE genade, gelijk zulks het
geval was onder anderen in Johannes den
doper en Jeremias, Jer. 1:5 en Luc. 1, die van
„moeders lijf af aan geheiligd waren, en die voort-
vloeyt uit Gods genadige verkiezing, de kin-
deren der belofte hier voor het zand ge-
rekend (!) naar den regel van Paulus, Rom. 9:8,
die van zichzelf in dezen getuigt, dat God hem
van zijna moeders lijf aan heeft afgezonderd, Gal.
1:15", (zie bl. 43 en 44); —

ik herzeg:
wanneer men dit leest van Hendrik de Cock, dan
staat men wel zeer verwonderd. Want:

De Cock zegt: de ware heiligheid, vrucht van toe-
gepaste genade, is begrepen in de eerste doopvraag.
Maar „De Wekker" werkt ze er wekelijks uit, „in
nomine H. de Cock".

Nu trof het, dat in denzelfden tijd dezelfde redacteur
van „De Wekker" zich óók had beroepen op Hendrik
De Cock. Daarvan schreef „De Bazuin" van 17 Mei 1929:

„De Wekker"-redacteur citeert De Cock ver-
keerd, en zet alweer midden in een zin de
schaar. Hij citeert uit De Cock's „Weerl. Besch. en
Antw. v. h. leerstuk des H. Doops" (ook door mij ver-
leden week aangehaald), dezen volzin:

„en geloof ik, dat die verbondsbetrekking, die
Paulus Rom. 9 en Petrus Hand. 3, zoo krachtig
uitdrukt, helaas te weinig bij de gemeente gevon-
den wordt, die dit ter behartiging wordt aanbe-
volen."

Dan is het citaat in „De Wekker" uit. Er wordt
een punt achter gezet.

Maar dit laatste gebeurde ten onrechte, schreef ik.
Immers:

Waar redacteur Van der Schuit een punt zette, en
zijn schaar in het papier zette, daar zette De Cock een
komma. Die komma heeft de bedoeling, den over-
gang te vormen naar het onmiddellijk volgende, waar
het op aankomt. Ik zal nu het geheel afschrijven:
„... en geloof ik, dat die verbondsbetrekking, die
Paulus Rom. 9 en Petrus Hand. 3 zoo kragt-
tig uitdrukt, helaas te weinig bij de gemeente gevon-
den wordt, die dit ter behartiging wordt aanbevolen,
de liefde hoopt alle dingen, terwijl sommigen
helaas in onze dagen door hun gedrag het te-
gendeel schijnen te leeren, n.l. dat de voorzigtig-
heid en nauwkeurigheid op hunne
wijze, alle dingen moet verdenken, waar-
door in vele gemeenten, in plaats van de liefde, het
meesterschap op den troon klimt en verbijting en ver-
eening tegen de vermaning des Apostels voedsel wordt
gegeven, waartegen ik bij deze gelegenheid en nitatop
de Gemeente des Heeren wel gewaarschuid wil heb-
ben, daar niemand hierdoor groeien zal."

Hieraan voegde ik toe:

Men begrijpt dat dit de zaak geheel en al verandert.
Redacteur Van der Schuit heeft de bedoeling van De
Cock alweer niet begrepen. De „verbondsbetrekking",
die De Cock in de gemeente meer en meer gehand-
haafd en erkend wil zien, vereischt, dat men naar
het oordeel der liefde elkaar bejegenen zal.
Wat is dat oordeel? Dat men van elkaar aan-
neemt, dat God door het Woord het genadeverbond
als AANBOD van genade elkaar heeft doen toekomen?
Maar dat behoeft men niet te oordeelen naar
den aard der liefde, doch dat spreekt van zelf.
Neen — natuurlijk bedoelt De Cock dat men van
elkaar moet aannemen, dat men de goederen (gees-
telijke goederen) van dat verbond subjectief deel-
achtig is, tenzij het tegendeel blijkt. En dat is dus
een verband leggen tusschen verbond en verkiezing,
en een protest tegen de huidige chr. gereformeerde
penvoorders, die het verbond Gods vervagen tot een
aanbod van genade, een aanbod, dat — om met De
Cock te spreken — ook komt tot „Turken en heidenen
en Joden".

Het is nu al weer bijna drie jaar geleden, dat deze
dingen zijn besproken. „De Wekker" gaf geen woord
ter rectificatie, of ter weerlegging. Maar de vraag blijft:
waar is nu plaats voor De Cock? Hij zegt wat
De Delleman leert, en wat „De Wekker" ongereformeed
noemt, twee en een half jaar, nadat het blad deze dingen
heeft moeten overwegen. Ik laat opzettelijk de vraag
rusten, of De Delleman en Hendrik de Cock gelijk heb-
ben: ik stel, opzettelijk, alleen de vraag: wanneer
houdt „De Wék-ker" eens op, te verdeelen?
Samenwerking, samenwerking! Als De Delleman niet
met zijn boekje bij de Chr. Geref. kerk zou mogen komen,
dan De Cock ook niet. Als de vragen, die „De
Wekker" aan de „Gereformeerde KERKEN" stelt, zin
hebben, laat hem ze dan ook aan De Cock stellen. En
aan zijn broeders, die een school De Cock-feest voor
1934 op touw zetten, doch die de scheur maar laten

zitten, en het volk verdeeld houden, en dan en passant
vertellen, dat „De Reformatie", en de Gereformeerden,
zoo veel verdeeldheid zaaien... Als „De Wék-ker", die
zoo „ruim" doet, b.v. inzake den Calvinistenbond, en
tegenover Prof. Vijscher, en zoo, nu ook eens toegaf,
dat het schismatiek is, De Delleman te beschuldigen van
ongereformeedheid om wat De Cock zegt, dan konden
wij misschien wat gemakkelijker luisteren, als de ééne
„Wék-ker"-redacteur over samenwerking, en de ander
over Moskou ooreert.

Het geweten — een „hechtere grondslag".

In „Woord en Geest" schrijft een recensent:

Uit het vorige geschrift blijkt duidelijk, dat schrij-
ver's overtuiging gebaseerd is op de uitspraak van
zijn eigen Christelijk geweten: dat is een heel wat
hechtere grondslag dan een duistere bijbelplaats.

Tot zoover het blad.

Hier wordt een opvatting verdedigd, die nu precies
het omgekeerde wil van wat wij gelooven.

K. S.

BOEKBESPREKING

Prof. Dr W. J. Aalders, Om de Kerk.
Bosch & Keuning — Baarn, 1931.

Na een inleiding geeft de Groninger hoogleraar 6
hoofdstukken: Toenadering tusschen de kerken, De
Conferentie van Stockholm, Angelsaksisch en Duitsch
Christendom, De Conferentie van Lausanne, Reforma-
torisch Kerkbegrip, Reformatie en Kultuur. De eerste
vijf hoofdstukken zijn reeds eerder gepubliceerd in
„Stemmen des Tijds", het laatste is de tekst van een
inleiding, door den schrijver gehouden in een bijeen-
komst van Roomsche Katholieken en protestanten.

Het is moeilijk, in een kort woord, als deze aankon-
diging wil zijn, dit voornaam geschreven boek geen
onrecht te doen.

Aan den eenen kant staan er dingen in, die ik zelf
herhaaldelijk naar voren bracht, b.v. inzake de eenheid
der kerk, de noodzaak van de weigering, om haar
gedeeldheid goed te praten door er mooie woorden
voor te zoeken, de vooropstelling van de kerk, en haar
eenheid, als geloofs-stuk, en als vrucht van „verkiezing",
en heel veel meer. Er zijn passages in dit boek,
die ik letterlijk in „De Reformatie" zou kunnen opnemen
en onderteekenen.

Aan de andere zijde evenwel geloof ik, den schrijver
geen onrecht te doen, als ik constateer, dat er in hem
twee stroomingen strijd voeren tegen elkander, en dat
de strijd nog niet tot een einde is gebracht, goed of
kwaad. Ik geloof, dat datgene, wat Prof. Aalders aan
ons verbindt, hem zelf niet wezenlijk bindt, en alzoo
ons met hem niet saam kan verbinden, gesteld al, dat
wij zelf ons waarlijk zouden laten binden door hetgeen
hij onder instemming van ons als gereformeerden toch
soms zoo uitnemend zegt, en als eisch of waarheid
stelt. De kerk b.v. heet bij Dr Aalders geloofs-stuk; maar
niettemin geeft de auteur ook beschouwingen, waarin toe-
komst, taak, „kans" der kerk worden geconstrueerd uit
hetgeen voor oogen is, empirisch. Die twee „methoden"
evenwel laten zich nu eenmaal niet verzoenen. Als men
op de ééne pagina leest, dat schrijver „in zijn kerk-
opvatting zich minder oriënteert" (ik wilde dat woord
wel graag kwijt), „aan het Protestantisme van nu, dan
aan dat van de Reformatie", en op de volgende blz., dat
we (in het zoeken van eenheid) „niet terug kunnen",
dat „napleiten niet helpt", dat het „punt van uitgang
voor ons niet meer bestaat", dat we „het verleden niet
behoeven te laken", dat dus „zelf-onderzoek en vooruit-
zien" feitelijk worden losgemaakt van een terugkeer
naar een punt van uitgang, dan meen ik — ik kan het
niet anders zien — dat hier de schrijver tegen zichzelf
verdeeld is. Dat men den eenen keer hem dankbaar de
hand zou willen drukken, omdat hij zoo veel woorden
sprak, die ook in onzen mond als geloofs-belijdenis
geklonken hebben, doch dat men den anderen keer weer
een grooten afstand tusschen hem en ons ziet; een pijn-
lijke ontdekking, welke ons te stelliger leert zeggen: we
moeten inderdaad terug, niet zoover naar een „punt"
van uitgang, als wel naar het principe daarvan. En
als men zoo zijn critische houding tegenover dit
toch met warmte geschreven boek (critisch juist ter-
wille van het bewaren van de kerk als geloofs-stuk)
zich heeft bewust gemaakt, dan krijgen de bedenkingen,
die men heeft, langzamerhand weer concrete gestalten
en formuleering. Dan zegt men b.v.: het dilemma tus-
schen „spiritualisme" en „institutionalisme" in het kerk-
begrip, gelijk schrijver dit dilemma in aansluiting aan
Nathan Söderblom stelt, aanvaardt hij niet, tenminste
niet in den hier in A.'s boek gegeven vorm; want het
„instituut" der kerk heeft niet wezenlijk in zich, wat
dit boek een leg (beschikken over genademiddelen,
boven de menschen staan, dezen de wet stellen) en
het in eenvoudige gehoorzaamheid concreet handhaven
van de door openbaring gegeven eischen voor het insti-
tuut wijst reeds den minder gelukkigen naam van spi-
ritualisme als tegenstelling van institutionalisme af.

Zoo ware er meer te noemen.

M.i. kan over de eenheid van kerk en christendom
slechts dan nader tusschen schrijver en ons gesproken
worden, als tusschen „kerk" en „rijk Gods" scherp
onderscheiden wordt, en daarna de betrekking tusschen
die beide duidelijk wordt afgetekend.

Moelijk zijn de hier in geding komende vraagstukken
zeker; reeds zulk een korte aankondiging is moeilijk.
Een troost is het daarbij eenigermate, dat de moeilij-
heden er ook voor Prof. Aalders zijn; dat hij, precies
als wij, voor nimmer wijkende muren zal komen te
staan, zodra hij zijn principieel gelegitimeerde verlan-
gens confronteert met de concrete werkelijkheid. Ik denk
b.v. aan wat hij zoo troostend opmerkt inzake het vele,
dat, bij al de bestaande verdeeldheid, ons als christenen
over heel de wereld toch reeds vereenigt. Prof. Aalders
denkt hier b.v. aan „den inhoud en den geest der z.g.n.
ecumenische geloofsbelijdenissen met haar magistrale

structuur van Vader, Zoon en Heiligen Geest, en den
majestueuzen gang van schepping, verlossing en ver-
heerlijking". Ja, dat zou ik zelf voor vijftien jaar ook nog
graag zoo gezegd hebben, precies zoo. Maar mijn zelf-
vertrouwen is sindsdien niet te handhaven geble-
ven, ook deze niet. Wanneer ik in 1932 me realiseer,
wat er b.v. van die „ecumenische" geloofsbelijdenissen
zooal gemaakt wordt, wat er onder haar nog nage-
sproken woorden zooal wordt VERSTAAN (denk
maar weer aan de dialectische theologie), dan zeg ik:
met handhaving van de „ecumenische" klanken, geeft
men toch hun inhoud prijs; men levert de „ecu-
menische" geloofs-inhoud, hoewel nog gestoken in het
oude pakje van de theologen van christelijke geboorte,
uit aan de filosofen van het huidige bloed. En als
dan Prof. Aalders zegt: „dit" (n.l. het zoeven aange-
haalde uit die „ecumenische" belijdenissen) „geeft geen
enkele kerk prijs, die zichzelf respecteert", dan denk
ik zoo; maar dat geven vele kerkreformatoren tegen-
woordig toch feitelijk wel degelijk prijs, vlak naast onze
deur, „Nederdaling ter helle", wat IS dat bij wie het
woord noemen? Schepping, verlossing, verheerlijking,
wat IS dat bij wie met de evolutionisten geen breuk
begeert? Ik zie ze naast mijn kerkdeur, er binnen, die
Prof. Aalders op dit punt bijvallen, maar tot wie ik
zeggen moet: zijn laatste zinnetje bevat uw vonnis.

Summa summarum: een boek, om stil van te worden.
Een schrijver, dien men eerbiedigt; een toon, die me
tiensmaal meer „verwant" is dan die van de inleiding,
welke dezelfde auteur schreef op het in 1931 verschenen
boek over de Lambeth-conferentie (deze inleiding kan
ik ook niet rijmen met ettelijke passage's uit dit werk);
een onderwerp, dat de aandacht heeft van ieder, die
zich afvraagt, of niet het christendom hard bezig is,
te komen tot zijn uiterste kleine-getal. Maar daartegen-
over een bespreking, die van tweeën zich laat dringen;
die wel de „ziel" van den auteur ons „sympathiek"
maakt, doch zijn „kerugma" onzeker en betwistbaar. En
onder dit alles dan een „troost", die ook weer zoo
schraal is; dat zijn standpunt voor zoover het standpunt
is, precies even onverenigbaar is met de gegeven con-
crete werkelijkheid, als het mijne dat wezen zal, —
zoolang wij n.l. wetten, ook voor het program van kerk-
actie, zonden willen maken, op grond van hetgeen voor
oogen, of uit hetgeen binnen onzen horizon bereik-
baar is.

Daarom bevestigt lezing van dit boek mij in de over-
tuiging, dat ik over de kerk alleen dan een „wijs" woord
spreken kan, als ik me losmaak van wat ik zie.
Zoo doe ik óók als ik het heb over andere geloofs-stuk-
ken: de maagdelijke geboorte, de satisfactie, de parusie.
En alleen in terugkeer tot dit standpunt mag ik nu
mogelijkheid en recht zien van toenadering der kerken.

Het verblijdt me intusschen buitengewoon, dat in het
boek de pluriformiteit der kerk wordt losgelaten in een
eerlijk constateeren van haar pluraliteit. Schrijver mag
daar andere woorden voor bezigen, zakelijk doet hij
daar precies hetzelfde, als ik, enkele maanden geleden
deed voor een ouderlingenconferentie in Rotterdam,
waarvan het verslag in ons blad werd opgenomen
onlangs.

K. S.

Dagboek van een Grootestadsdominee. Brieven
aan een vriend door ***. Uit het Duitsch ver-
taald door Johan Hepp.

Bosch & Keuning — Baarn.

Het treft, dat ik dit boek ter hand nam, ter aankon-
diging in „De Reformatie" onmiddellijk na het bij de-
zelfde uitgevers verschenen, reeds besproken, werk van
Prof. Aalders. Men kan uit het naast elkaar liggen van
beide werken, in eenzelfde zending op dezelfde tafel ge-
legd door eenzelfde firma, de innerlijke leegheid, de
stuurloosheid ook, van onzen tijd met zorg zoo stil voor
zich zelf heen constateeren. Eerst wordt Aalders' werk
op onze tafel gelegd, dadelijk daarop dit dagboek.

Beide boeken hebben evenwel alleen in het nega-
tieve iets gemeenschappelijks: ze zijn n.l. geen van beide
ontworpen in het raam van het „Assen-denken", mis-
schien dat sommigen ze daárom zoo gaarne naast
elkaar leggen. Maar voorts is er in het positieve geen
de minste eenheid. Aalders tracht in een stuurlooze we-
reld en kerk weer het stuur te grijpen, en probeert met
alle kracht weer den logischen zin te verstaan, die de
vaak wegstervende klachten der „bezwaaarden tegen den
geest der eeuw" toch voor ernstige geesten ontvankelijk
maakt. Het dagboek van den duitschen groote-stads-
dominee echter komt niet veel verder dan bezwaren,
gript geen stuur in handen, en doet niet veel meer dan
moelijkheden zien, en — eruit vluchten. O zeker, als ik
met zoo'n man zou kunnen praten, zou het gesprek mis-
schien één van de fijnste uren van ons leven maken.
Want hij blijkt een ernstig mensch, zoeker, werker, an-
derer lasten willig dragend. Maar een boek, nu ja, dat
is een sociaal ding. En nu die dominee niet met een
mensch, maar tot de menschen spreken wil, nu heb ik
er bezwaren tegen. Want als dominee draagt hij graag
andere lasten; als publicist vermeerdert hij die.
Zijn moeilijkheden kan ik voelen; maar wat heb ik er
aan, een „ziel" sympathiek te vinden? Wat heb ik er
aan, invallende gedachten over duizend-en-één vraag-
punten te lezen, zonder dat ooit in zoo'n dagboek één
kwestie kan worden aangepakt, behandeld? Wat heb ik
b.v. eraan, te weten, dat deze dominee, precies gelijk
veel theologen van den laatsten tijd, niet meer kan ge-
looven aan de „maagdelijke geboorte", en zich toch niet
van dat dogma wil ontdoen, waarom hij dan ook maar
niet belijden wil, dat hij hiermee het „ecumenisch be-
lijden" toch feitelijk loslaat (zie dot recensie-Prof. Aal-
ders, hierboven)? Wat sticht het ons, indien wij zoo en
passant den dominee hooren mopperen tegen de kerke-
lijke tucht, zoolang we geen enkel woord te lezen krijgen,
waaruit blijkt, dat hij althans weet, waar het in die
tucht om gaat?

Dit boek geeft wel een blik in een toers, vijftige, lief-
hebbende menschenziel. Maar het helpt niemand in ook
maar één moeilijkheid: het kan hem alleen zeggen, dat
er moeilijkheden zijn.

Maar als iemand dat nóg niet wist, dan wordt het
tijd, dat hij dat hoort — ter plaatse „des gezags". Die
plaats is hier niet.

K. S.